RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pani Justyny Wyszyńskiej zatytułowanej:

„Czynniki ryzyka i występowanie nadciśnienia tętniczego u dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie w wieku szkolnym w województwie podkarpackim"

Ciśnienie tętnicze jest to siła z jaką przepływająca krew naciska na ściany naszych naczyń tętniczych, przy czym serce, jako pompa generująca ruch płynu wytwarza najwyższe ciśnienie w czasie skurczu – mówimy wówczas o ciśnieniu skurczowym, w momencie zaś „chwilowego spoczynku" mięśnia sercowego, czyli w rozkurczu ciśnienie osiąga najniższą możliwą wartość i jest to tzw. ciśnienie rozkurczowe. Wartości ciśnienia tętniczego u ludzi w warunkach spoczynkowych zostały dobrze przebadane i dla każdej grupy wiekowej mamy dziś tzw. „normy prawidłowego" lub „normy wysokiego prawidłowego" ciśnienia krwi. Normy te są wielokrotnie przekraczane w wielu codziennych sytuacjach życiowych (stres, seks, pogoń za psem, etc.) i dopóki skala, nadmierna częstotliwość epizodów zwyżek czy wreszcie utrwalenie się z nieznanych powodów zbyt wysokich wartości ciśnienia krwi nie powodują np. uszkodzeń w nabłonku naczyniowym nie ponosimy negatywnych konsekwencji takich fluktuacji ciśnieniowych. Zbyt wysokie ciśnienie tętnicze „nie boli" i objawy „fizykalne i laboratoryjne" uszkodzeń wielonarządowych niestety zwykle pojawiają się, gdy ich skala jest już poważnie zagrażająca zdrowiu i życiu.

Jeszcze do niedawna powszechnie uważano, że zbyt wysokie ciśnienie tętnicze jest wyłącznie problemem ludzi dojrzałych, a zwykle przypadkowo odkrywane

nadciśnienie u dzieci i młodzieży kojarzono z wtórnymi przyczynami, takimi jak zwężenie aorty, wady nerek, etc. Dopiero od połowy lat 90-tych XX wieku liczne badania populacyjne, w tym wykonywane przez niniejszego recenzenta, wykazały, że obok na szczęście rzadko występującego nadciśnienia tętniczego wtórnego częstość występowania nadciśnienia tętniczego pierwotnego u dzieci a zwłaszcza wśród młodzieży może nawet dotyczyć co 15-go z pozoru zdrowego młodego człowieka.... Przyczyny tego zjawiska są nieznane, choć najczęściej wymienia się tu otyłość, brak aktywności fizycznej, nadmiar jedzenia śmieciowego z dużą zawartością soli, „dysruptory endokrynologiczne", etc, przy czym wiemy już z innych badań, że konsekwencje niewykrycia nadciśnienia w wieku młodzieńczym mogą być dewastujące dla zdrowia już w wieku lat 30-40-tu !

Istnieją „"białe plamy" w naszej wiedzy o występowaniu nadciśnienia tętniczego w młodym wieku i jedną z nich są grupy dzieci np. z niepełnosprawnością intelektualną. Ta wcale niemała, a czasem wręcz „kompleksowo zaniedbywana" populacja nie doczekała się poważnej analizy kolejnego czynnika ryzyka pogarszania się jej statusu zdrowotnego, jakim może być zbyt wysokie ciśnienie tętnicze. **Dlatego dobrze się stało, że Pani mgr Justyna Wyszyńska podjęła się trudu zbadania tego problemu i już na wstępie należy Jej się ogromne uznanie za samą intelektualną odwagę podjęcia się tego tematu !**

Rozprawa doktorska zatytułowana *„Czynniki ryzyka i występowanie nadciśnienia tętniczego u dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie w wieku szkolnym w województwie podkarpackim"* jest prawidłowo skonstruowana wg klasycznych zasad tworzenia rozpraw doktorskich, składa się z dwunastu części, ma 211 stron , wyróżnia się ładnym i komunikatywnym

językiem, materiał ilustracyjny pozwala szybko uchwycić sedno zagadnień opisywanych w tekście, zaś rozległość i dogłębność prowadzenia tematu jest widoczne już od pierwszych zdań *Wprowadzenia* do ostatnich zdań *Wniosków i Streszczenia* ! W części pierwszej Autorka daje popis erudycji i wiedzy na temat fizjo- i patofizjologii nadciśnienia tętniczego, w oparciu o najnowsze i klasyczne piśmiennictwo wprowadza nas w najważniejsze zagadnienia niezbędne do zrozumienia celu jej pracy. Został on sformułowany prosto i przejrzyście w postaci dwóch pytań, które brzmią:

1. Czy istnieją różnice w częstości występowania nadciśnienia tętniczego krwi pomiędzy dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnością intelektualną a ich zdrowymi rówieśnikami ?

2. Jakie wybrane czynniki biologiczne , socjoekonomiczne oraz związane ze stylem życia zwiększają ryzyko występowania nadciśnienia tętniczego wśród dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną ?

W części *Materiał i Metody* Autorka prawidłowo formułuje kryteria brzegowe, niezbędne do wykonania swej pracy, zaś uzyskane dane, prezentowane w części *Wyniki* w sposób niezwykle rzetelny, usystematyzowany i opracowany właściwymi metodami statystycznymi pozwalają poprowadzić Autorce fascynującą i żywą intelektualnie dyskusję, zakończoną następującymi wnioskami końcowymi:

1. Nadciśnienie tętnicze krwi znamiennie częściej występuje wśród dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną aniżeli wśród zdrowych rówieśników. Dzieci i młodzież z większym stopniem niepełnosprawności intelektualnej obarczone są większym ryzykiem wystąpienia nadciśnienia tętniczego.

2. Nadwaga i otyłość, otyłość brzuszna, starszy wiek, a także nadmierna masa ciała rodziców stanowiły główne biologiczne czynniki predysponujące do znamiennie częstszego występowania nadciśnienia tętniczego u dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną.

3. Niski poziom wykształcenia ojca, zła sytuacja materialna oraz rodzina wielodzietna stanowiły istotne socjoekonomiczne czynniki ryzyka występowania nadciśnienia tętniczego w grupie badanej w porównaniu z grupą kontrolną.

4. Czynnikami znamiennie statystycznie związanymi ze stylem życia predysponującymi do występowania nadciśnienia tętniczego w populacji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną są: nadmierne spożycie soli, rzadkie spożywanie warzyw i owoców oraz niski poziom aktywności fizycznej.

Praca Pani mgr Justyny Wyszyńskiej jest nowym, oryginalnym wkładem w naszą wiedzę nie tylko o występowaniu nadciśnienia tętniczego w wybranych grupach dzieci i młodzieży, lecz również sięga głębiej, analizując najważniejsze aspekty socjoekonomiczne, leżące najprawdopodobniej u podłoża obserwowanych zaburzeń . Po przeczytaniu rozprawy śmiało można stwierdzić, iż obok w/w wniosków Autorka dodatkowo, pośrednio niezwykle celnie udokumentowała stopień zaniedbań nad dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną, bowiem czymże innym jest pokazanie znamiennego związku pomiędzy złym odżywianiem, brakiem aktywnej opieki (np. spacerów, ćwiczeń na basenie, etc) czy wręcz ubóstwem materialnym a nadciśnieniem tętniczym, które - można tu pokusić się o szeroką interpretację – może być reakcją organizmu dziecka na przewlekły stres , towarzyszący biedzie i opuszczeniu ....

Z obowiązku recenzenta muszę wytknąć brak we *Wprowadzeniu* szerszego opisu przyczyn i problemów towarzyszących niepełnosprawności intelektualnej u dzieci i młodzieży, co wtórnie trochę obniża też poziom dyskusji otrzymanych wyników !

Reasumując, Autorka rozprawy dodała nowe, oryginalne elementy do zasobu klasycznych obserwacji nie tylko z obszaru patofizjologii układu krążenia u dzieci i młodzieży, lecz również wniosła wiele nowych informacji do naszej wiedzy ogólnej o zdrowiu publicznym.

Z uwagi na wysoką jakość i „świeżość intelektualną" całej pracy wnoszę do Wysokiej Rady o uhonorowanie niniejszej rozprawy nagrodą !

Prof. dr hab. n. med. Paweł Januszewicz